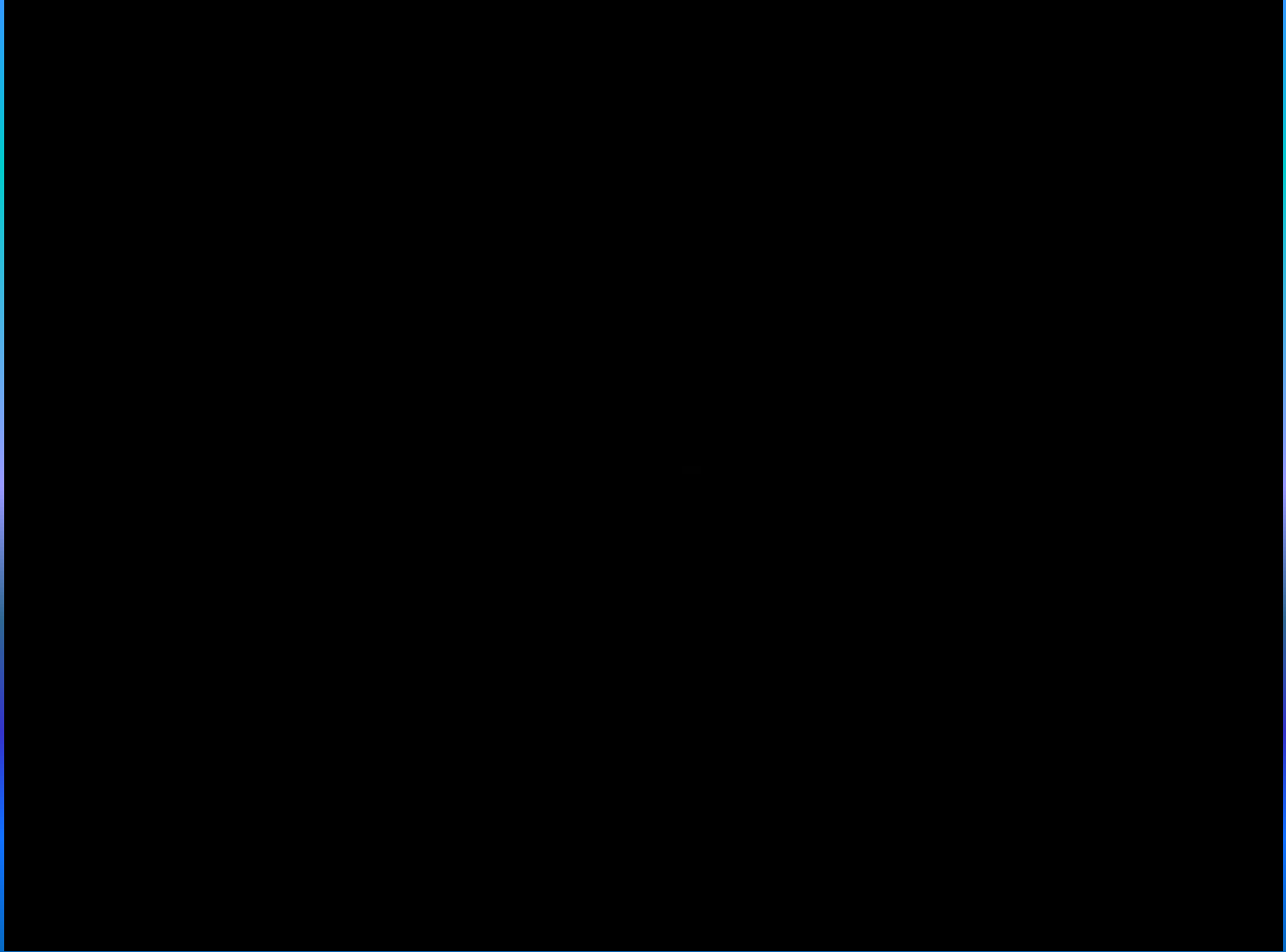

Василь Стус

Дорога через терни
до зірок...

«У Василя Стуса найбільшим злочином було те, що він був українцем, просто справжнім українцем; любив свою мову, свою землю, свою культуру і хотів бачити Україну нормальною українською землею, а не витоптаним полем.

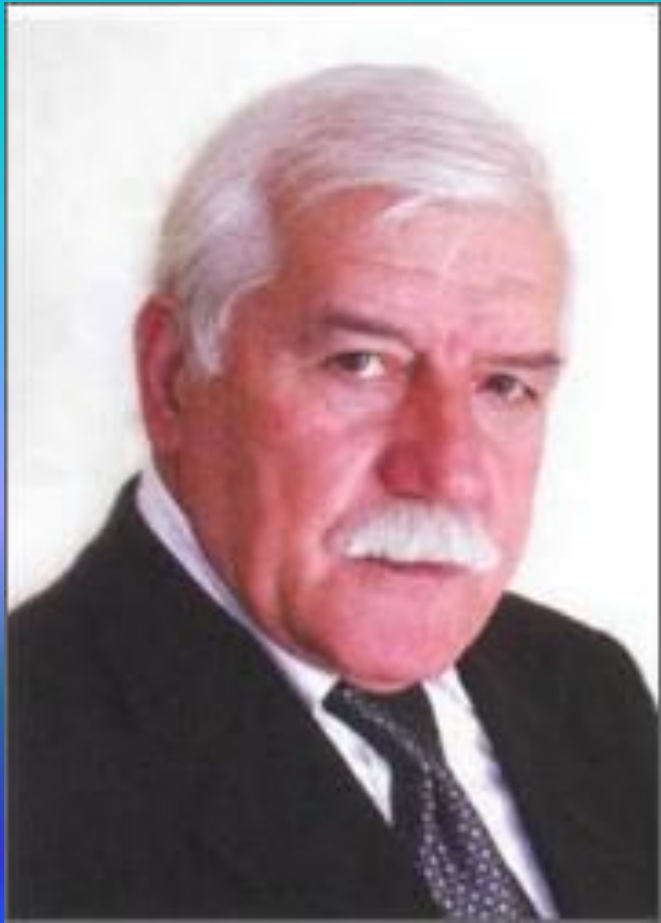
Поезія Василя Стуса виходить далеко за межі того експериментального бунтарства, часто дилетантської, показової інтелектуалізації вірша, що були притаманні творам багатьох його ровесників.

По-блоківськи виточений і холоднуватий його вірш, природний український сентимент тут приборканий і палає всередині кристала. Якщо ж торкнешся, гріє, мов серце.

Дисципліна слова, лаконізм виразу, надзвичайно широкий словник, що постійно збагачується, ще й незупинне власне словотворення — ось шлях його поезії».

**Юрій
Покальчук**

Після Сковороди й Шевченка, після Симоненка й Довженка, після Драй-Хмари і Вишні, після тисяч патріотів — потоптаних, понівечених, знищених тоталітарною системою, Стус не зміг жити інакше: одверто став на прю з нею. Свідомо, беззастережно, з відкритим забралом. Поряд із ним було багато сподвижників, але не кожен із них пройшов свій трудний шлях від початку й до кінця так, як зробив це Стус.

Григорій Білоус

Збірки віршів:

«Круговерть» (1965)

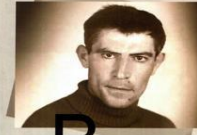
«Зимові дерева» (1970)

«Веселий цвинтар» (1971)

«Час творчості / Dichtenszeit» (1972)

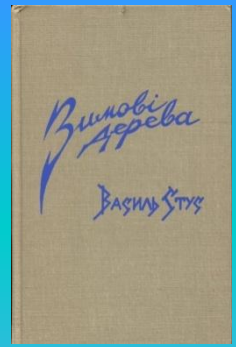
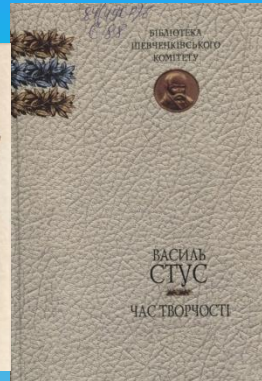
«Палімпсести» (1971-77)(опублікована 1986)

ШІСТДЕСЯТНИКИ

Василь
Стус
Вибрані
твори

«Словоживо»

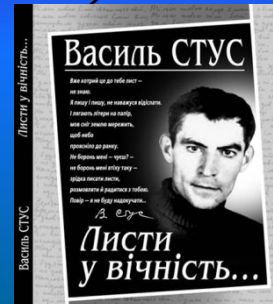
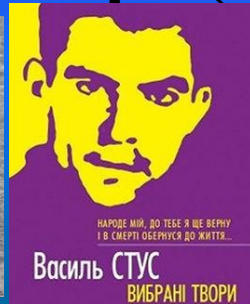
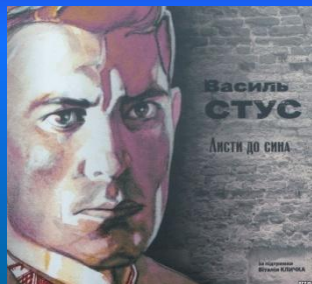
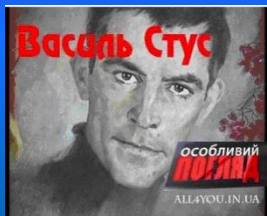
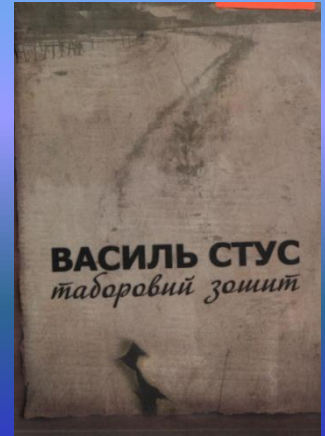

Збірки вибраного:

«Дорога болю» (1990)

«Під тягарем хреста» (1991)

«Вікна в позапростір» (1992)

І тихо вимов: лихо, спи!..
«О землі втрачена, я вися!..»

**в далеких пожиттєвих ерах
мої розтанули сліди.**

**Де сині ниви, в сум пойняті,
де чорне вороння лісів?**

**Світання тіні пелехаті
над райдугою голосів,
ранкові нашепти молільниць,
де плескіт крил, і хлюпіт хвиль,
і солодавий запах винниць,
як гріх, як спогад і як біль?**

**Де дня розгойдані тарілі?
Мосянжний перегуд джмелів,
твої пшеничні руки білі
над безберегістю полів,
де коси чорні на світанні
і жаром спечені уста,**

**троянди пуп'янки духмяні
і ти — і грішна, і свята,
де та западиста долина,
той приярок і те кубло,
де тріпалася лебедина,
туге ламаючи крило?**

СЛОВНИК:

МОСЯЖНИЙ (мосянжний) - прикм. до мосяж — латунь.

Латунний.

ПОКУТА : 1. Визнання своєї провини, вияв жалю з приводу неї; каяття.

2. Покарання за вчинений злочин, провину, поганий учинок .

3. (дорев.) Церковне покарання за злочини або гріхи.

ПЕЛЕХАТИЙ: 1. Із довгим, густим, скуйовдженим волоссям (про людину); із довгою, густою шерстю (про тварину). 2. (перен.) Який має густе листя, довге віття й пишний цвіт, великі лапаті квіти (про рослину).

3. Який має вигляд клаптів або нерівні краї (про пару, туман, хмару і т. ін.)

ВІННИЦЯ : (заст.)1. Підприємство, де виготовляли горілку і спирт; гуральня. 2. Склад з алкогольними напоями. 3. (діал.) Виноградник.

ВІЛЬГОТНИЙ 1 –вогкий; 2. вологий;

ВІЛЬГОТНИЙ 2 – (заст.) вільний у дотримуванні законів, правил, зобов'язань.

Тема: показ щирої розмови ліричного героя-сина з рідною землею; спогади про дитинство і юність.

Ідея: уславлення рідної землі, яка живе в серці українського патріота незгасним образом і допомагає йому винести тяжкі табірні випробування.

Літературний рід: лірика

Вид лірики: громадянська

Жанр: ліричний вірш

Віршовий розмір: ямб

Римування: перехресне

Художні засоби

Епітети:

зболений сон; усеблага покута; пожиттєві ери; сині ниви; чорне вороння; тіні пелехаті; ранкові нашепти; солодавий запах; розгойдані тарілі; мосянжний перегук; пшеничні руки; спечені уста; вільготні лети; забуті радощі;

Метафори:

земле, простелись, пролийся; сонця клопочуться в озерах; вороння лісів; райдуга голосів; безберегість полів;

Порівняння:

запах винниць, як гріх, як спогад і як біль;

Риторичні звертання:

О земле втрачена, явись; минуле, озовися, де ти?

Обрамлення:

О земле втрачена, явися /бодай у зболеному сні,/ і лазурово простелися/і душу порятуй мені.

СЛОВНИК:

Стоїцизм – (грец. – stikos – портик в Афінах, де була школа стоїків) – одна із течій філософії в добу античності. Стоїки ставили мету: досягнути душевного спокою, духовної незворушності, бути мужніми і стійкими під час життєвих випробувань.

«Мені зоря сіяла нині вранці»

Мені зоря сіяла нині вранці,
устромлена в вікно. І благодать —
така ясна лягла мені на душу
сумиренну, що я збагнув блаженно:
ота зоря — то тільки скалок болю,
що вічністю протятий, мов огнем.
Ота зоря — вістунка твого шляху,
хреста і долі — ніби вічна мати,
вивищена до неба (від землі
на відстань справедливості) прощає
тобі хвилину розпачу, дає
наснагу віри, що далекий всесвіт
почув твій тьмянний клич, але озвався
прихованим бажанням співчуття
та іскрою високої незгоди:
бо жити — то не є долання меж,
а навикання і самособою — наповнення.
Лиш мати — вміє жити,
аби світитися, немов зоря.

Тема : міркування ліричного героя над своєю долею, яку уособлює зоря.

Ідея: усвідомлення людиною свого призначення в суспільстві, розуміння того важкого хреста, якого треба нести до кінця свого життя, осмислення себе, відчуття власного коріння .

Літературний рід: лірика

Вид лірики: філософська

Жанр: медитація

Віршовий розмір: п'ятистопний ямб

Римування: білий вірш

Художні засоби

Епітети:	ясна благодать; душа смиренна; вічна мати; далекий всесвіт; тьмянний клич; приховане бажання; висока незгода;
Метафори:	зоря сіяла, устромлена в вікно; благодать лягла на душу; озвався прихованим бажанням; далекий всесвіт почув твій тьмянний клич, але озвався прихованим бажанням співчуття, мати — вміє жити, аби світитися
Порівняння:	вічністю протягий, мов огнем; вістунка твого шляху, ніби вічна мати; вміє жити, або світитися, немов зоря

Екзистенційна лірика – вірші, у яких розкривається внутрішня суть людини, те глибинне, внаслідок якого кожна особистість є неповторною.

Екзистенціалізм - течія в літературі, що сформувалася в Європі у 1930—40-ві рр. XX ст.

Основним положенням екзистенціалізму є постулат: екзистенція (існування) передує есенції (сутності). У художніх творах екзистенціалісти прагнуть збагнути справжні причини трагічної невлаштованості людського життя.

Визначальні риси екзистенціалізму:

- на перше місце висуваються категорії абсурдності буття страху, відчаю, самотності, страждання, смерті;
- особистість має протидіяти суспільству, державі, середовищу, ворожому «іншому», адже всі вони нав'язують їй свою волю, мораль, свої інтереси й ідеали;
- поняття відчуженості й абсурдності є взаємопов'язаними та взаємозумовленими в літературних творах екзистенціалістів;
- вищу життєву цінність екзистенціалісти вбачають у свободі особистості;
- існування людини тлумачиться як драма свободи;
- найчастіше в художніх творах застосовується прийом розповіді від першої особи.

«Господи, гніву пречистого...»

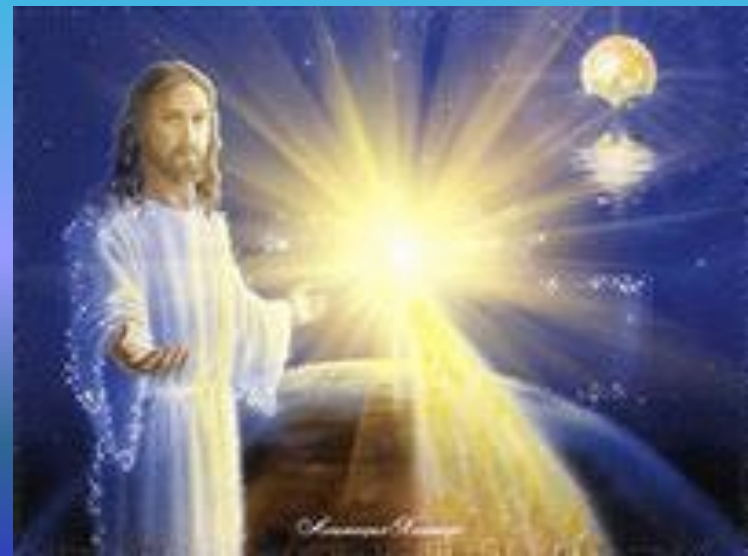
Господи, гніву пречистого
благаю — не май за зле.

Де не стоятиму — вистою.

Спасибі за те, що мале
людське життя, хоч надією
довжу його в віки.

Думою тугу розвіюю,
щоб був я завжди такий,
яким мене мати вродила
і благословила в світи.

І добре, що не зуміла
мене від біди вберегти.

Тема: звернення ліричного героя до Всевишнього з проханням не осудити його за глибоку віру і надію, бо утверджує безсмертя людського духу.

Ідея: утвердження сили людського духу, прагнення не загубити у тяжких випробуваннях своєї самототожності, неповторності своєї долі.

Літературний рід: лірика

Вид лірики: філософська

Жанр: медитація (віршова молитва)

Віршовий розмір: дактиль

Римування: перехресне

Художні засоби

Епітети:	гнів пречистий; мале людське життя;
Риторичне звертання:	Господи, гніву пречистого;
Метафори:	думою тугу розвіюю; надією довжу його в віки.

УВАГА!

Бога, як символ совісті людської, віри в добро та справедливість, Стус згадує досить часто. Поет звертається до Бога в часи, коли йому нестерпно важко, він шукає в ньому опори, дивиться на своє життя крізь призму Божих заповідей. У основу вірша ««Господи, гніву пречистого...»» покладено канон, запропонований християнським богословом VII ст. Іоаном Дамаскіном, як «сходження розуму до Бога, прохання потрібного в Бога».

«Крізь сотні сумнівів я йду до тебе»

Крізь сотні сумнівів я йду до тебе,
добро і правдо віку. Через сто
зневір. Моя душа, запрагла неба,
в буремнім леті держить путь на стовп
високого вогню, що осіяний
одним твоїм бажанням. Аж туди,
де не ступали ще людські сліди,
з щовба на щовб, аж поза смертні хлані
людських дерзань, за чорну порожнечу,
де вже нема ні щастя, ні біди
і врочить порив: не спиняйся, йди.
То — шлях правдивий. Ти — його предтеча.

СЛОВНИК:

Щовб — сходинка, перекладина драбини; (діал.) шпиль гори; прямовисна скеля.

Хлань — безодня;

Врочить — передрікає;

Запрагла — захотіла.

Предтеча (уроч., заст.) -

1. Особа, що своєю діяльністю підготувала шлях, умови для діяльності інших; попередник.

2. перен. Явище, подія, що підготували ґрунт, умови для наступних явищ, подій або передують іншим явищам, подіям

Тема: показ свідомого вибору ліричним героєм свого життєвого шляху, де панує світло, добро, краса; усвідомлення того, що повести його зможе лише правда!

Ідея: уславлення цілеспрямованості ліричного героя, який у своїх духовно-етичних домаганнях правди зазнає хитання і перешкод, але не зневіряється і вибирає духовну висоту.

Літературний рід: лірика

Вид лірики: філософська

Жанр: ліричний вірш

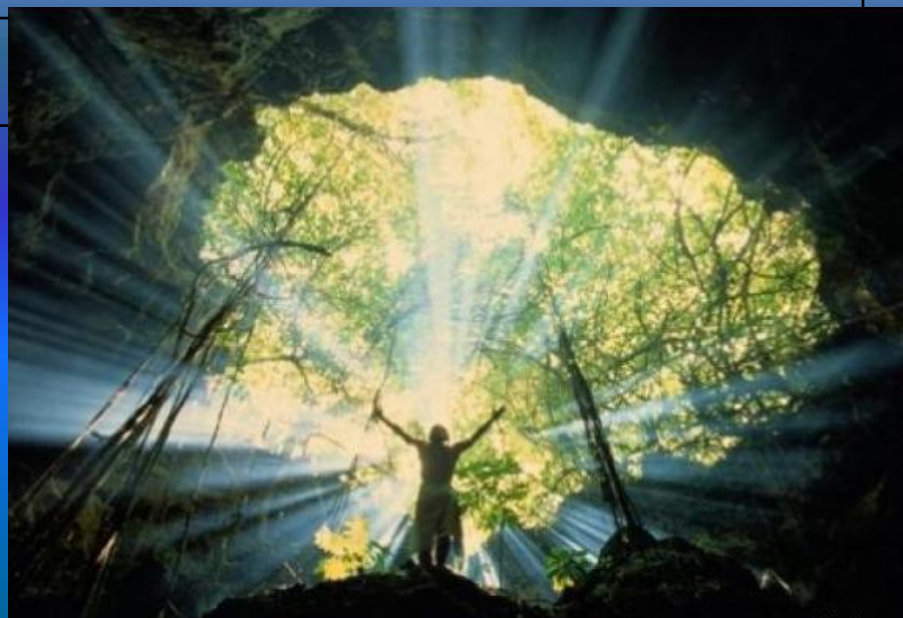
(декларація митця)

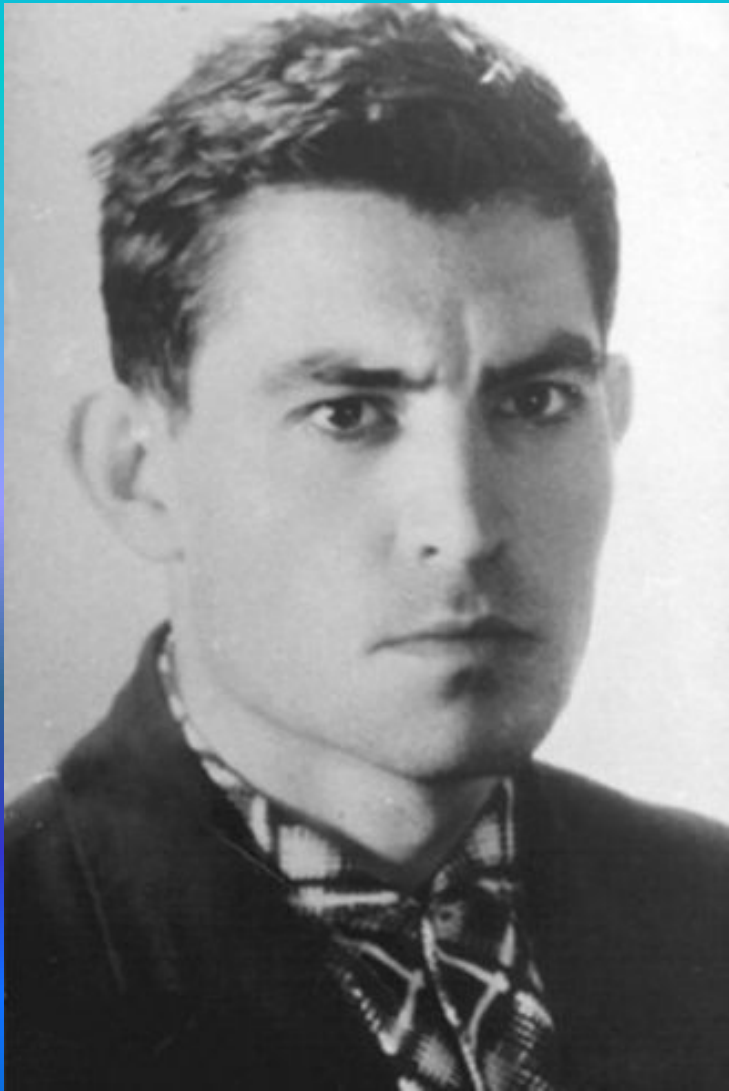
Віршовий розмір: ямб

Художні засоби

Епітети:	буремний лет; високий вогонь; людські сліди; смертні хлані; людські дерзання; чорна порожнеча; шлях правдивий;
Метафори:	душа запрагла неба; душа держить путь на стовп;
Риторичні звертання:	я йду до тебе, добро і правдо віку;
Гіпербола:	крізь сотні сумнівів..., через сто зневір;
Алітерація	звуків Р, С, Щ

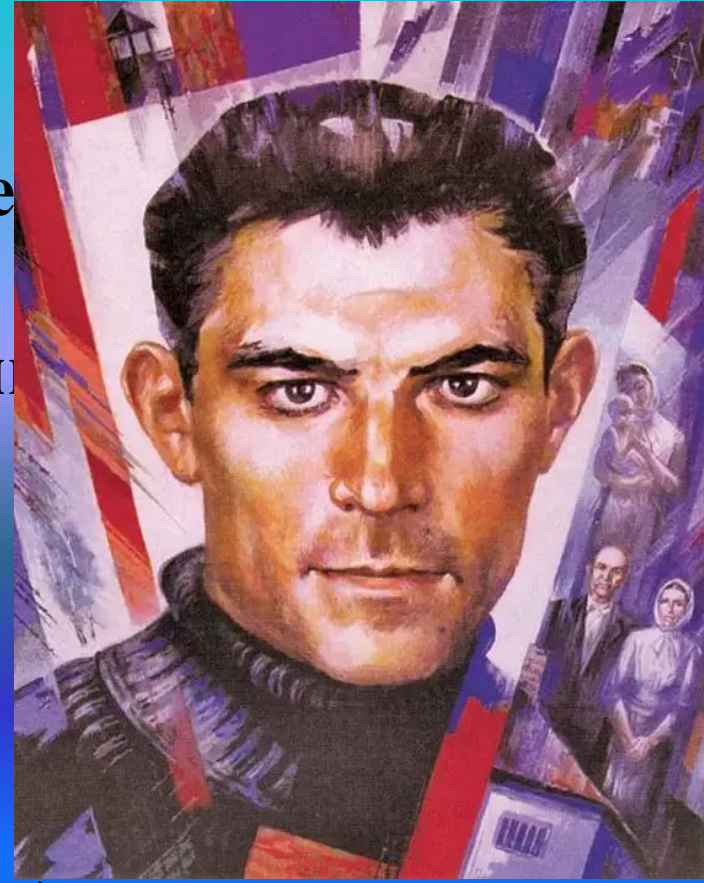

**Що міг — я зробив.
Що зможу — ще зроблю.
Але без України мені
моторошно...
Прошу тільки вірити, що я
нітрохи
Не змінився проти студентських
літ...
У мене є мій народ...
Його муки — то єдина
Моя скорб...**

Василь Стус

Основні тематично-проблемні лінії поезії В. Стуса

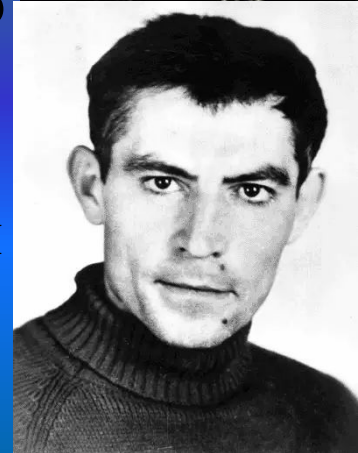
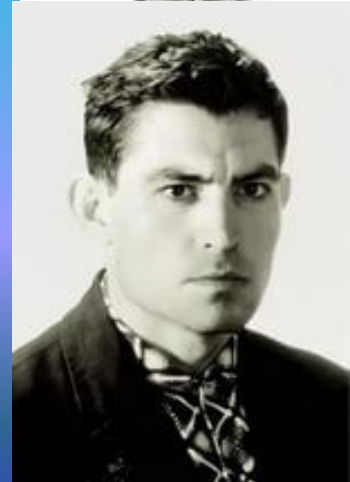
- Душа людини «перед вічністю високого неба», формування себе як особистості.
- Відчуження від світу, стан трагічної самотності.
- Проблема вибору: пасивне споглядання чи активна дія.
- Атмосфера розтлінного духу тоталітарної системи.
- Україна дійсна (скорена, знищена) та Україна-мрія.

258 віршів належать до всіх періодів творчості поета від 1958-го до 1985-го, останнього Василевого року. Поезія Стуса розмаїта за формою...Та — найголовнішим, найвизначальнішим є Стусова філософічна заземленість, незвична для малопідготовленого читача, «космічність» його поетового мислення. Звідси у деяких читачів теза: «Стус — занадто складний для нас...». ...». Та не поспішаймо з висновками. Леся Українка, й Іван Франко, і ранній Тичина, і символічний Довженко теж були для нашого народу спершу «складними». Мабуть, всім нам треба «підтягуватись» до Стусового обсервування дійсності, його світового рівня.

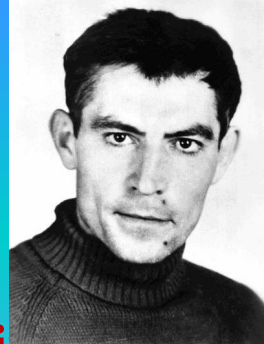
Поезія Стуса напливає на читача спокійними гомінливими хвилями, вливається в душу, розум, серця, викрешує свіжі мислі, шикуює асоціації.

В. Лутейко, заслужений учитель України

В. Стус та Т. Шевченко

(зі статті С. Тойми «Шевченко, який не вернувся з неволі»).

«З-поміж українських письменників ХХ ст. доля Василя Стуса найбільш схожа на Шевченкову. Обоє переслідувала імперія — відповідно царська та комуністична. Обоє зазнали заслання із забороною на творчу діяльність. В обох життя обірвалося на півдорозі (**47 років**). У народній уяві обоє окреслюються передовсім як борці за зневажені людські права, за зганьблену національну гідність.

Сорок сім літ прожив Стус. **Тринадцять** з них — у таборах. А загальний строк, присуджений йому, — **22 (!)** роки — не дала відбутися до кінця смерть.

Двадцять два роки — не за вбивство, не за розбій — **за вірші**.

Тарас Шевченко за участь у таємному Кирило-Мефодіївському товаристві (не за поезію! Хоча у віршах своїх і царя, і вельмож його таврував, до бунту закликаючи, і москалям перепадало) був засланий у солдати на **десять років**.

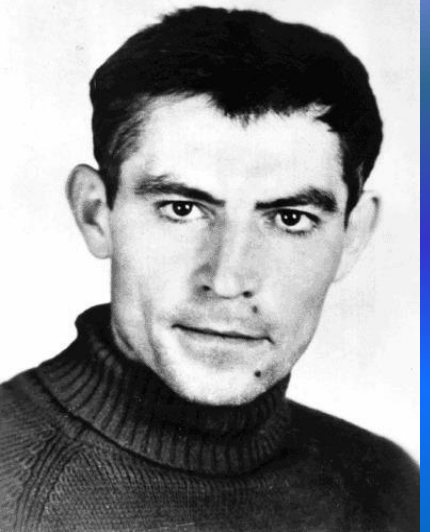
В. Стус та Т. Шевченко

(зі статті С. Тойми «Шевченко, який не вернувся з неволі»).

В. Стус у жодних таємних антидержавних товариствах не був, нинішніх вельмож не таврував, а що вже про «москалів», то й не кажу — такого слова взагалі немає в його поезії. Він просто писав вірші. Але — щирі, розкріпачені. Й говорив про одне — про любов до України, вільної, незалежної...

У їхніх долях та поезії напрочуд багато «спільного». І є щось містичне в тому, що обидва прожили рівно по 47 років. Але треба відверто сказати: те, що випало на долю Стуса, своєю нещадністю та жорстокістю, своєю антиукраїнською спрямованістю не можна порівняти навіть з тим, що пережив Шевченко. Стус — це справді Шевченко. Але той, що не повернувся із заслання. Помер у неволі. Тут проліг вододіл. Й у цьому — велич і трагізм його постаті».

Т. Шевченко

Роки життя: 47
У кріпацтві – 24
На засланні – 10
Під наглядом
жандармів – 13

В. Стус

Роки життя - 47
У таборах – 13(із 22)
З високою
патріотичною
громадянською
позицією - 26

Тестові завдання:

1. Василь Стус народився на:

а) Вінниччині;

б) Тернопільщині;

в) Донеччині;

г) Харківщині.

2. За протест проти арештів українських шістдесятників В. Стуса було відраховано з аспірантури Інституту літератури імені Т. Г Шевченка НАНУ:

а) у 1960 р.

б) у 1965 р.

в) у 1955 р.

г) у 1970 р.

3. В. Стуса заарештували і засудили на п'ять років примусових робіт і три роки заслання (які поет відбував у Мордовії та на Колімі):

а) у 1974 р.;

б) у 1969 р.;

в) у 1972 р.;

г) у 1976 р.

4. Прах В. Стуса перепоховано на Байковому кладовищі в Києві:

а) у 1987 р.;

б) у 1985 р.;

в) у 1989 р.;

г) у 1991 р.

5. Вкажіть, хто з відомих українських поетів "благословив" першу публікацію віршів В Стуса:

а) П. Тичина;

б) А. Малишко;

в) М. Рильський;

г) Л. Костенко.

6. Які серед названих збірок В Стуса побачили світ у 90-ті роки ХХ ст. в Україні?

а) "Дорога болю";

б) "Під тягарем хреста";

в) "Вікна в позапростір";

г) "Зимові дерева".

7. В. Стус став лауреатом Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (посмертно):

а) у 1989 р.;

б) у 1991 р.;

в) у 1993 р.;

г) у 1995 р.

8. Укажіть назву літературознавчої розвідки В. Стуса про П. Тичину:

а) "Відхід Тичини";

б) "Клярнетичний символізм";

в) "Феномен доби, або Сходження на Голгофу слави";

г) "Тичина і його час".

9. У жовтні 1980 р. з листом на захист В. Стуса до учасників Мадридської наради для перевірки виконання Гельсінської угоди звернувся:

а) І. Драч;

б) О. Гончар;

в) А. Сахаров;

г) М. Рильський.

10. У рядках із вірша В. Стуса

Прозаїки, поети, патріоти!

Давно опазурились солов'ї,

Одзьобились на нашій Україні...

виділено:

- а) діалектизми;
- б) професіоналізми;
- в) історизми;
- г) неологізми.

13. Прокоментуйте слова Василя Стуса:

«Поет — це людина. Насамперед. А людина — це насамперед добродій. Якби було краще жити, я б віршів не писав, а робив коло землі...»

14. З'ясуйте, в яких вчинках виявилася громадянська мужність Василя Стуса.

15. Знайдіть в уривках з поезій Василя Стуса неологізми, поясніть спосіб їх творення, значення в тексті:

**а) Усевитончуваний зойк, крик крику, крику крик.
Задосить. Спекайся морок, хоч як до них і звик.
Ці груди болю, біль грудей, застрашених страждань —
нема їм жодних панацей, все поглинає хлань
("Усевитончуваний зойк...");**

**б) Сосна пливе із ночі і росте,
як полохке вітрило всечекання.
А ти уже — по той бік, ти — за гранню,
де видиво гойдається хистке.
Там — Україна. За межею. Там.
("Сосна із ночі впливла, як щогла...").**

...Ми ще повернемося,
обов'язково повернемося,
бодай — ногами вперед,
але: не мертві,
але: не переможені, але:
безсмертні.

Василь Стус

A photograph showing a snowy mountain range in the background, with several strands of barbed wire in the foreground, symbolizing imprisonment or a concentration camp.

**Чи можна В. Стуса назвати
справжнім героєм України?**